

Kancsal lelkek

Torgny Lindgren: A Norrlandi Akvavit

Ford.: Jávorszky Béla

Budapest, 2012, Széphalom Könyvműhely

Svédországban járunk, annak is északi régiójában. A városból visszatér a környék egykori hittérítője, Olof Helmersson. Negyven év telt el az utolsó, nagy ébredési mozgalom óta, amikor 1947 és 1955 között saját bevallása szerint 416 lelket térített meg, „néhányat kétszer is”. A megöregedett prédikátor azonban ezúttal nem újabb követőket keres a rajongó hit mellé: ellenkezőleg, azért érkezik a zord vidékre, hogy a tagadás üzenetét hirdesse, és nyilvánosan visszavonja régi tanításait.

Abszurd vállalkozás története Torgny Lindgren *A Norrlandi Akvavit* című regénye. Még abszurdabb ugyanakkor az a korszellem, ami az egykori buzgó hitű prédikátort az északi településeken, ebben a különös tanyarendszerben fogadja. Szinte alig maradt lélek, akinek a tagadás új üzenetét hirdethetné. Egykori gyülekezete kihalt, mások nem rendülnek bele a hitehagyottság lehetőségébe, hiszen spiritualitásuk rég eltér az egykori gyülekezeti elvárásoktól. A fiatalabb generáció hit és hitehagyás nélkül, teljes spirituális közönyben nem is tudja értelmezni Olof kérdésfelvetéseit. Az egykori imaház egy jelentős, ámde meglehetősen értelmetlen állami szerv, a Szórványvidéki Hivatal felügyelete alá tartozik. Többé nem megszentelt tér, sőt bizonyos mértékig megszenteltelenített hely, szarvasvadászat után „vérgombócot” és „húsleveset” esznek itt a helyiek, meg persze pókereznek vasárnaponként. Míg a „vérgombóc” és a „húsleves” óhatatlanul asszociál az úrvacsorára, Olof Helmerssonnal fiatal helyi vendéglátója szikáran közli: „A vidék ma már formailag is kereszténytelenített.” Az egykori buzgó hitű lelkipásztor, aki most buzgó

istentagadással érkezett, lassanként rádőbben, hogy a vidékiek és a délről érkezett vendégek mind eleve egy isten nélküli lét alapvetéseiből indulnak ki. A hozott üzenetnek nincs tehát hírértéke, sőt itt-ott lesajnáló fejcsoválás fogadja. Olof Helmersson a tagadás tagadásával szembesül.

Egyszerre ironikus és keserű a regény kiindulópontja. Már maga a mottó előre vetíti az önmagában ellentmondó igazságok ütközését, a ketyel és tagadás közegét. Erik Johan Stagnelius (1793–1823), a kötet lapjain másutt is megidézett nagy svéd romantikus költő sorai a kétkedő hit és a vanitatum vanitas lemondását ígérik:

„Sóvár szárnyát fölemeli a lélek,
csupán angyalok kenyere táplálja.
Álom az élet, üdvösség és halál,
hasztalan fáradság, tudásunk
nem tudása.”

Az egykori prédikátor életének egyik legfőbb alapkérdése a hit. Nyolcvanhárom éves korában éppen istentagadásban jelenik ez meg, korábban forró üdvösségkeresésben. Olof az istentagadást is vallásos hevületben hirdeti, sőt lelkipásztorként gondolja maga körül volt gyülekezetét éppúgy, mint a hitetleneket. A prédikációt művészeti produktumnak tekinti, s olykor erős kétségbeesést érez, hogy ismét szóljon gyülekezetéhez. Az ateista igazságkeresést ugyanazzal a pátosszal, sőt ugyanazzal a szókészlettel, beszédmóddal közvetíti, mint a hittérítők: „Az igazság tesz minket szabaddá. Aki megtalálja az igazságot, kijut a fényre. Minden igazságot el kell viselnünk, még ha elpusztít is minket. Az igazság minden irányba sugározza a fényt. Az igazság keresése az

igazságosságban gyökerezik. A kételkedés az egyetlen igazsághoz vezető út. Minden igazság összetett. A szeretet öröme az igazságban keresendő.” Az ironia és gúny egyrészt magában a felsoroltak zagyvaságában jelenik meg, de óhatatlanul ott halljuk a szavak mögött az újszövetségi igéket, többek közt János evangéliumának szavait (8,32): „megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket”. Vagy említhetnénk itt a páli leveleket: „A világosság gyümölcse ugyanis csupa jóság, igazság és egyenesség” (Ef 5,9), csak hogy az eredeti teológiai tartalom kicserélődik, a „hit” szót a „kétely” váltja fel, miközben Isten neve elmarad a megismerés lehetőségeiből. Félelmetes ez a volt prédikátor számára is, s ezért megkeresi az egykori szövekeket. Valami babonás szorongás vesz rajta erőt, meggyőződése, hogy „a halott tárgyakat bizonyos körülmények között megtámadhatja és megfertőzheti a vallásos szellemiség”. Az a terve, hogy akár meg is átkozza ezeket az egykor a szent körébe tartozó tárgyakat. Csak lassanként jut el annak a felismeréséig, hogy hitehagyott buzgósága nem közvetíthető úgy, mint a hit, hogy a kételyek, tagadás és hitehagyás gondolatköre nem alkalmas a prédikációra, hiszen hiányzik mögüle az igazi tartalom.

Nem véletlen, hogy a regény szereplői félnek kimondani Isten nevét. Miközben a többségük tagadja Őt, mély babonáság övezi létét. „Az Isten az Isten. Nem vállalhatjuk a kockázatot. Annak idején egy lelkipásztor szállt ki a partvidékről, és szekulárisrá nyilvánította az épületet. Egy modern lelkipásztor volt, Porschén jött, még csak keresztet sem vetett. Ezután az épület kizárólag világi célokat szolgált: itt nem lehet Isten nevét szánkra venni, sem pozitív, sem pedig negatív értelemben. Jézusát sem. Még az is lehet, hogy mindez írásban is rögzítve van a Szórványvidékek Hivatalával kötött szerződésben.” Olof Helmersson buzgó istentagadása, pontosan azért, mert felkavarja a hit-nem hit dilemmáját, még a negatív

kijelentések fényében is szektánszágnak és nem kívánatosnak minősül. Óriási különbség van tehát az ő meggyőződése és a szekularizmus között. A volt prédikátor ateista, aki ateizmusát vallási hévvel vállalja. A helyi lakosok többsége a „profi” szekularizmust képviseli. Amíg nem beszélnek Istenről, egyáltalán Isten létéről, addig van nyugalom. Komoly kritika jelenik itt meg a lutheránus egyház ellen, amely a regényben olyan, mint állam az államban, egy államvallás, amely tökéletesen tartalmatlan, egyetlen értelme a hivataljellege. Olof a temetőben beszélget a halottakkal, mire a temetőőr rászól. Ki is fejt, hogy tilos úgy gondolni a halottakra, mintha azok csak álomban lennének, amiből majd felébrednek. És bár abban, hogy a biztonság kedvéért jó mélyre temetik őket, megszólal a babonás világszorongás, a temetőőr pontosan körülírja az államvallás tartalmatlanságát: „Mi itt jó protestánsok vagyunk, szólta a temetőőr. És bizalommal vagyunk Martin Luther iránt.” A szekularizmus ebben az értelemben egy vallás álarcába is bújhat. Olof nyugtalansága egészen más keletű. József Attila sorai jutnak eszünkbe: „A görögkeleti vallásban / nyugalmat nem lelt, csak papot.” Sóvárog a hit egyes következményei után. Amikor interjút készítenek vele, s a riporter megkérdezi tőle, mit hiányol abból, ami szerinte nincs, Olof a bűnbocsánatot nevezi meg. „Ötven éve nem térítettem meg senkit. Hála istennek!”, mondja másutt. Amúgy is itt-ott kitűnik, hogy miközben Isten létét tagadja, folyamatosan létezőként számol vele. „Hogy mit gondoltam vagy mit mondtam magamban (...), senkire nem tartozik, mostanában senkivel sem beszélek ilyesmiről, ez az egész maradjon köztem és Isten között, aki nincs.” Gerda, a gyülekezet idős, megmaradt tagja nagyon találon jegyzi meg, hogy az elhatárolódásban is föllehetők „Isten vagy valami isteni részei”.

A teljes szekularizmuson, az Isten létére semmilyen módon rá nem kérdező társadalmon kívül a helyiek csodabogarak

a tekintetben is, hogy megőriztek magukban valamiféle lelkiséget a gyülekezet felmorzsolódása után. Lindgren regénye az egyéni spiritualitások sokaságát mutatja be. Ahogy Olof végigjárja a környéket, beszélget régi és új ismerőseivel, feltárul a lehetőségek sokasága, amelynek nagy része nem fedti a biblikus vallásosságot. Az egykori gyülekezet rajongó, szektáns világa eleve egy alternatív lehetőség. Maga az oly sokszor emlegetett „üdvösség” fogalma sem fedti a keresztyén teológia üdvösségfogalmát, inkább vallásos révületet és megszállottságot jelent, s nem a megváltott életet. Ironikusak azok a bibliai igékkel kevert öntörvényű szövegek is, amelyeket Olof Helmersson mint teológiai igazságokat elmond. Isten meghatározásakor a szeretet himnuszának is nevezett 1Kor 13 sorait keveri tartalmilag összeférhetetlen módon, a különböző poklokról szóló elbeszélései pedig inkább a népi vallásosság fantáziadús, minden bibliai alapot nélkülöző elképzelései.

A Torvald nevű férfi Isten-szobrot készít fából az erdő mélyén. Azt állítja, nem bálvány a szobra, hanem maga Isten. A művészetet tekinti az egyedül felszabadító spiritualitásnak, a megváltó erőt a művészet erejében véli felfedezni. A nybrännai Bertil az egykori prédikálószékeket átalakította méhkaptárokká. Állítja, hogy szentség rakódott le a szószékeken, s ettől a méhek lélekkel telnek meg. „Te is láthatod, kiáltott fel, hogyan röpdösnek mindenfelé, mint Isten angyalai!” Hogyan is szaporodhatnak hát ezek a rovarok másként, mint szűznemzéssel? XV. Károly, a hely legendás királya, a sokat emlegetett és a helyi újságíró szövegeiben újraéledő alak beszédében keveri a szentet és profánt, s önmagáról a bibliai parafrázis révén egyenesen mint magáról Istenről beszél: „Láttam ínségeket, szegénységeket és igyekezeteket...”

A két megmaradt gyülekezeti tag közül Gerda hite az, ami Olofot is megállítja a hitehagyás térítésében. Mindannyiszor elnémul, amikor az idős asszonynál jár.

Aki bombázza őt a hitre, Istenre és az örök életre vonatkozó kérdéseivel. Olof ekkor is néma marad, ám Gerda minden alkalommal ujjongva felmondja neki azt, amit egykor hallott a prédikátortól. Végül egy profán tartalmakat sem nélkülöző úrvacsora – amikor Olof Gerdával bor helyett akvavitet itat, mégpedig nagy mennyiségben – azzal a reménységgel kecsegteti az egykori prédikátort, hogy a mámor majd a másnaposság kellemetlenségei miatt kitéríti az asszonyt erős hitéből. Gerda azonban az újjászületés örömeivel kel fel másnap is halála előtti utolsó úrvacsoráját követően. Mindent önmaga javára fordít, még a megszenteltelenítés is szentségbe fordul nála. A hely szelleme is diktálja ezt a buzgóságot: „Igen, az itt élők egyik tulajdonsága, hogy ha akarnak, tagadnak, ha akarnak, hisznek, meghozzá ugyanakkora odaadással; a léleknek ez a kancsalsága apáról fiúra öröklődik, és mindannyiunk sajátja, a Skelletälven partjától egész a Vindelälvenig.”

Nem egyszerűen egy helyről van itt szó, ahol emberek összeverődtek. Itt majd mindenki rokon, egy nemzetségből való: „...ha valaki bizonyítani akarná, hogy a teremtes művészete minden ízében az összefüggések, egyesülések, kapcsolatok és eresztékek láncolata, annak ide kell jönnie, erre a vidékre, itt megtaláltja a bizonyítékot.” Örökség és a hely szeretete a titka Olof bolyongásainak éppúgy, mint magának a regény megszületésének. Ahogy a nagyárok, az Avaträsk, a kavicsbánya, az Avabäck patak látványa mind a meghittség örömeivel töltik el Olofot, úgy tárul fel Lindgrennek a szülőföld iránti szeretete. Pedig pusztulásra ítélt ez a vidék, a fiatal Asta annak örül, hogy egyáltalán még vannak, akiket ápolni kell. Ha kihalnak az ápolásra szoruló, a vidéknek is vége. Itt még azért is hálásnak kell lennie, ha egyáltalán „valaki őrzi a buzgó hitűek örökségét”. Ebben is túlzásokba esnek a helyiek, de ezek a nagyítások csak még inkább erősítik jellemrajzukat, egy nemzetségi karakterisztikáját. A vidék pusztu-

lásában, kiöregedésében, kihalásában az utolsó beszélgetés a lemondó ironia és keserűség hangján nem ígér reménységet. A „minden mindegy” nemcsak felment, hanem le is zár egy hosszú történelmet.

A környék gazdag múltjának egyik kulcsfigurája XV. Károly király, aki titokzatos vonzalommal érdeklődik az árkok iránt. A csatornák szimbolikus jelentőségük: hozzájárultak a vidék virágzásához és hanyatlásához. Sötétségük és nyirkosságuk metaforikussá válik a király számára, nyomukban termékenység jár, hálózatok egy nagy közösséget hoz létre, amelynek minden tanya és minden gazdálkodó része lesz. Az árkokhoz igazodnak a környék lakosai, ezek mentén jutnak el egymáshoz. Összetartó erő volt emberemlékezet óta. Az ősemlékezet vagy a kollektív emlékezet szól ki ebből? Végül a vidék mégis az árkoknak esett áldozatul. Túl nagy volt a hálózati rendszerük. A bűn, a nemzetség, az összetartozás, de a modernitás is felsejlik a mélyebb okok között, amelyeket a csatornarendszer jelképez.

A helyi újságíró, Leif Vikström örült és fantasztikus legendáriumot sző a király egykori látogatásáról. XV. Károly (1859–72) népszerű uralkodó volt Svédországban. Durva, nyers modorának ellenére szerették őt. Óriási reformokkal igyekezett megújítani országát, a törvénykezést teljes egészében átalakította, de az infrastruktúra fejlesztésére is nagy gondot fordított. Köztudomású, hogy dilettáns módon bár, de művészetekkel is foglalkozott, és nem vetette meg a gyengébbik nemet. Az északi tartományban tett látogatásának részletei a túlzások eszközeivel élnek. Amikor a Linus nevű gazdánál Linusesben a király tehenet fej, kétszer-háromszor annyit adnak a tehenek, mint korábban, de az uralkodó kíméletlensége és képes maximalizmusa is kiérződik a történetből. Magáénak mondja Stagnelius verseit, és meggyőződéssel hiszi, hogy ő maga írta azokat. Képes a csodaszerű gyógyításra is, egy olyan esetben, ami a nemiség-

hez és termékenységhez kapcsolódik. De neki szabad az, ami másnak tabunak számítana.

A legendán túl egy maroknyi nép él ezen a tájon. Olof meglátogatja őket, s megismeri mindegyiknek a történetét. Édesbűs, ironikus, kissé szomorú ez az arcképcsarnok. Gideonnak, az egykori bányásznak a reflektorok megrontják a szemét. Vallásos elragadtatásában elesik, és teljesen megvakul. A látása nélkül úgy érzi, az üdvösség, ez az elragadtatott öröm is eltávozik belőle. Amikor aztán kijelenti, hogy semmifajta érzelmi vihar nem fog rajta, hogy közönyös minden és mindenki iránt, egy asszony s az iránta tapasztalt féltékenység felidézése mégis kizökkenti ebből a látszólagos egyensúlyból. Az erdei munkásból fafaragó művésszé vált Torvald vagy a nybrännai Bertile, aki méhkaptárrá alakította a szószékeket, szintén egy-egy kész történetet mesélnek el. Linusesben, ezen a régi, legendás helyen él a Stockholm és Kristina Lundmark, akiknek sorsa Olof szeme előtt kerekedik le. Úgy élnek ők, mint Ádám és Éva a paradicsomban, a növények vitalitása is ezt a képet idézi. Csakhogy bejön a bűn az ő életükbe is, és ez óhatatlanul tragédiába torkollik. Gerda három éve haldoklik, de várja Olofot, s csak ezután tud meghalni. Rajta keresztül ismeri meg a fiatal Marita Sternlundot is, akinek története szintén a regény végén válik egésszé.

Az élőkön kívül jelen vannak a vidéken a hazajáró lelkek, akik a pusztulás képét erősítik. A romlás folyamata mintegy keretbe zárja a regényt. Az első fejezet „Ennek ma már nincs jelentősége” mondata rímeli az utolsó mondatok egyikére: „Egy elhagyott tanyával több vagy kevesebb, szólt Olof Helmernesson, nem oszt és nem szoroz ezen a vidéken.” A megmaradt-elhagytam, a jó és rossz ellentétpárok egymást kiegészítve jelennek meg ebben az összefüggésben, s a konklúzió mindig a keserű beletörődés. Olofra egy mappa marad, amibe a környék halálozási híreit gyűjtötték. A tűzoltóság felégette az is-

kolát, mert már húsz éve üresen állt. Ivar, Olof szállásadója rá akarja bírni az egykori prédikátort a maradásra, hogy legyen kit ápolni. A legkeserűbb szavakat Eskil Holm mondja ki, akit annak idején, még a nagy térítések idején Olof állítólag kigyógyított betegségéből: „Hála neked, Olof Helmersson, és hála a kézzártételes gyógyításnak, megvalósíthattam az életművem: művelhettem a földet, amelyet mostanra parlagon kellett hagynom, fölépíthettem az imaházat, amelyet lebontottak, megépíthettem az azóta megszüntetett Kedträskbe vezető utat, beindíthattam a boltot, ami már nincs meg, fölnevelhettem a gyermekeimet, akik elhagytak, előjárója lehettem a községnek, amely azóta elnéptelenedett, megalapíthattam a Néppárt helyi szervezetét, amely mára föloszlott. Büszkeséggel és hálával gondolok hát vissza most, nyolcvanhat éves koromban erre az életműre.”

Sokáig megfejthetetlen marad a talány, hogy a helyiek miért ragaszkodnak mégis ehhez a vidékhez, amely kizárólag reménytelenséget és kilátástalanságot nyújt. Az itt születetteket a nemzetség, a rokonság, a vér tartja szülőföldjükön, ebben a zárt közösségben. Torgny Lindgren, aki önmagát is beleírja a regény lapjaira mintegy jelentéktelen epizód szereplőként, többszörösen szerepelteti családnevét. Tudja, miről beszél. Ahogy Olof egyre jobban megismeri a környék lakóit, megismeri azt a kiválasztottságtudatot és azt a kérkedést, ami egy legenda kapcsán él kollektív identitástudatként. A közös nemzetséghez tartozók sejtene engednek, hogy itt mindenki XV. Károly leszármazottja. „Fejedelmi vér” csorog ereikben. Ugyanakkor, éppen mivel tisztátalan kapcsolatból származnak, az előkelőségük tudata összekapcsolódik az örökletes bűn fogalmával. A közösség, ami a *mi* szócskán keresztül válik nyilvánvalóvá, megtartó erő, de egyben kizár, nem fogadja be az idegent. Szoros kötással őrzi a közös titkot, a közös bűnt, a közös kiválasztottságot, ugyanakkor fájdalmasan bezárkózó. A dél-

ről érkezett Stokkholmi, akit a helyiek olyannyira nem tisztelnek, hogy a nevére sem kíváncsiak, jöhet régóta él a környéken, és szokásaiban is teljesen azonosult, végül pontosan a *mi* miatt gyilkolja meg feleségét. Látszólag banális történetről van szó, ám valójában mélységesen tragikus. A megvetés, az elismerés hiánya végül kivetkőzteti önmagából az amúgy szelíd és csöndes embert. Aki még pisilni sem az ősök jogán pisilhet a veteményesnél. A *Mi* szócska miatt gyilkol, „...a *Mi*, ami tele van göggel, kérkedéssel, idegengyűlölettel és nagyzólással...” Végül, amikor a Stokholmi elmeséli tettét, azt mondja: „Nem illik, szólt, pucéran mutatkozni idegenek előtt... Ilyet *mi* sohasem tettünk.” (Kiemelés – jkgy.)

A *Norrlandi Akvavit* a számvetés és búcsúzás regénye. Egy rövid mondat, megbújva a hétköznapi események felsorolása közt, számot is ad erről: „Egy messzire szakadt, korosodó író visszatért, hogy Alexander Boman tanyájának egyik melléképületében egy csöpp szomorúsággal a lelkébe megírja utolsó könyvét a szülőföldjéről, amivel kapcsolatban gyakran érte a vád, miszerint ő találta ki az egészet.” Fikció és valóság találkozik, amikor végül Olof Helmersson és az öregedő író sorsa egy utazás alkalmával rövid időre összekapcsolódik. E jelentéktelennek beállított beszélgetés egyetlen kulcsszava az akvavit, ami éppúgy egy rejtett értelmezési lehetőség, mint más apró utalások. Vagy véletlen-e, hogy az egykori szószéket annak idején egy Olof Lindgren nevű ember készítette a regény szerint? Az író és Olof alakja egybetűnik, mint a számadás és az önreflexió külső és belső útja. A végső számadás ebben a kontextusban végül pedig ijesztő. Lindgren hiába kísérli meg, hogy iróniával enyhítsen halálfelelmén, hiába próbál fanyar vigyorral üzenni az örökkévalóságnak, végeredményként azt szűri le, hogy az életben vállalt dolgok és a teljesítettek között óriási rés tátong. Az öregedő férfi úgy látja, az ember nem töltheti be földi létének felada-

taít, a pályát nem tudja bejárni. Lindgren ennek ellenére éppúgy kényszerítve érzi magát, hogy a múltba visszatérjen, hazajáró, már rég halott lélekként, mint ahogy Olofnak is ez a legfontosabb célja.

Ugyanakkor a múlt éppoly megismerhetetlen és bejárhatatlan, mint a jelen. Erről beszél Olof kissé talányos módon: „...maga az emlékezet mint jelenség a legteljesebb mértékben megbízhatatlan. Valójában használhatatlan, már ami a múltat illeti. A kérdés az, hogy van-e egyáltalán kapcsolat a múlt és az emlékezet között. Az elmúlt idő, mondta, illékony és változó. Néha van, néha pedig nincs.” Az idő és a múlt úgy nő az emberek fölé, olyan erőként mutatja magát, mint Isten. Az emlékezet képtelen megküzdeni vele, sőt olykor játszik az emberrel. A szóbeli emlékezet megbízhatatlanságát jelzi a Stockholmi esete, a gyilkosság története számtalanszor változik az elbeszélő és a hír közlőjétől függően. A televízióban az elbeszélés tökéletesen átalakul, egészen más hangsúlyokat kap. Szerepel még egy csónak, amelynek történetét maga Olof szépitgeti, hogy ne a végső pusztulásról szóljon. Leif Vikström lapjai a király egykori látogatásáról pedig túlnőnek minden realitáson. Talán nem is véletlen, hogy Olof a regényeket egészen egyszerűen hazugságnak minősíti.

Torgny Lindgren mégis igyekszik rögzíteni a megfoghatatlant, megpróbálja a rejtett igazságokat felfedni. A regény legfontosabb motívumait úgy vezeti végig a kötet lapjain, hogy a szereplők egymás után veszik fel ezeket a szálakat, majd a következő ugyanott folytatja, ahol az előző abbahagyta. Így esik szó a spiritualitásról,

a nemzetségek titkáról, az istennélküliségről, a pusztulásról és a hazajáró lelkekről, és végül így játszik főszerepet a norrlandi akvavit nevű ital is. Egy üveg megvásárlásával kezdődik minden, hogy végül az ital úrvacsorai bor helyett profán kísértésként jelenjen meg. Azonban a kísértés nem vezet bűnhöz, mint ahogy az egykori gyülekezet előírásai sem fedik az igazi bűnt, ami a környék lakóinak életében megjelent. Bűn és a bűn relativizálása, profán és szent keveredése – mindez benne van az északi rövidital szimbolikájában. Sőt még több: a név önmagában is fanyar profanizálás, Jézus szavaira utal, aki azt mondotta: „...de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzdító víz forrásává lesz benne” (Jn 4,14). De akár idézhetnénk a Jelenések könyvét is, ahol az élet vize ragyogó, mint a kristály, s az Isten és a Bárány, azaz Jézus Krisztus trónusából ered. Az örök élet szentsége keveredik itt a szentségtelennel, a bűnt előrevetítő mámorító itallal.

Az eredeti, 2007-es stockholmi kiadás az ital címkéje szerepel a borítóképen. Szerencsés választás volt a magyar kiadásra Per Ekström festményét felhasználni. Az igényes fordítás, Jávorszky Béla munkája, s a külsőre gyönyörű kivitelű kötet pontosan azt hangsúlyozza, hogy többről van itt szó, mint felszínes fanyalgásról. Az élet nagy kérdései előtt áll a halál gondolatával birkózó svéd író. A keserű végki-csengés megerősíti: a számadás nem ad nyugalmat, az ironia pedig nem szabadít fel. Az öröklét kérdését nem lehet félvállról venni.

Jakab-Köves Gyopárka

JAKAB-KÖVES GYOPÁRKA (1971) Szombathelyen élő író.